

Poliittinen teologia

JUHA TOLONEN

Carl Schmitt: *Poliittinen teologia*. Suomentanut Tapani Hietaniemi. Esipuheet suomalaiseen painokseen: Kaarlo Tuori sekä Markku Koivusalo ja Mika Ojakangas. Tutkijaliitto, Helsinki 1997. 115 s.

Carl Schmitt (1888-1985) oli saksalainen valtiotieteiden professori. Hänen keskeinen tuotantonsa ilmestyi maailmansotien välisenä aikana. Koska hän oli varsin läheisissä tekemisissä kansallissosialistien kanssa nimenomaan 30-luvun alkupuoliskolla, hän menetti virkansa toisen maailmansodan jälkeen, mutta esiintyi vielä vapaana tutkijana. Schmittin kohtalo muistuttaa edellä mainituissa suhteissa filosofi Martin Heideggerin elämänvaiheita. Molemista voidaan lisäksi todeta, että heihin liittyvä arvostus on 90-luvulla ollut selvässä nousussa.

Alkuperäteos *Politische Theologie* ilmestyi ensi kerran vuonna 1922 ja toinen painos, joka on varustettu tekijän esipuheella vuonna 1933. Toisen painoksen teksti on tekijän ilmoituksen mukaan sama kuin ensimmäisessä painoksessa. Muutamia lisäyksiä ja korjauksia on kuitenkin tehty.

Poliittisen teologian suomenkielinen painos on käännös vuoden 1933 tekstistä. Suomennoksen alussa on vielä professori Kaarlo Tuorin esittely, joka tuo esiin Schmittin liityntää juridiseen ajatteluun. Toisen esittelyn ovat tehneet Markku Koivusalo ja Mika Ojakangas. Siinä tarkastellaan teosta politologiselta kannalta.

Molemmat johdannot ansaitisivat oman esittelynsä. Tässä yhteydessä allekirjoittaneella ei ole tähän mahdollisuuksia. Toivon voivani palata näihin johdantoihin myöhemmin tämän lehden palstoilla.

Poliittinen teologia koostuu tavallaan neljästä toisiinsa liittyvästä esseestä. Näitä vastaavat kirjan luvut. Itse poliittisen teologian idea esitellään kolmannessa luvussa. Kaksi ensimmäistä on omistettu suvereniteetin käsitteelle ja viimeinen luku vastavallankumouksen (Ranskan restauraatioajan) valtiofilosofialle.

Kirjan tausta

Schmittin tuotantoa yleensä ja myös nyt esiteltävänä olevaa teosta on vaikea ymmärtää nykyisten yhteiskuntatieteiden opintojen valossa. *Poliittinen teologia* nimittäin liittyy tämän vuosisadan alun yhteiskuntatieteelliseen keskusteluun Keski-Euroopassa ja nimenomaan Saksassa. Tätä keskustelua ei nykyisissä yhteiskuntatieteissä tai juridiikassa juuri esitellä. Sen vuoksi on tarpeen aluksi kuvata kyseisen maan yhteiskuntatieteellistä tilannetta nimenomaan valtio-opin kannalta.

Saksan valtio-opillinen keskustelu vuosisadan alussa heijastaa ensiksikin tietysti Saksan ja koko Euroopan yhteiskunnallista todellisuutta, jolle oli ominaista vastakohtien kärjistymisen sekä kansainvälisellä tasolla (suurvaltojen varustelu, siirtomaita koskevat ristiriidat, jotka johtivat maailmansotaan) että sisäisesti (marxilainen sosialidemokratia vastaan "yhteis-

kunnan kantavat voimat", maaseutu vastaan nouseva teollistuminen, "kosmopoliitit" vastaan kansalliset voimat). Tämä todellisuus heijastuu ensi kerran voimakkaasti valtio-opin puolella Georg Jellinekin vuonna 1906 ilmestyneessä *Valtio-opissa*, jossa teoksessa myöhemmän keskustelun raamit on asetettu. (Tämä teos löytyy sivumennen sanottuna useimpien kaupunginkirjastojen kellarivarastoista paksujen pölykerrosten alta. Oman kappaleeni pelastin Vaasan kaupunginkirjaston polttouunikärryistä, jonne se oli joutunut "historian tarpeettomana painolastina".)

Toiseksi mainittu kirja oli melko jyrkässä ristiriidassa perinteisen saksalaisen valtiollisen ajattelun kanssa. Viime vuosisadan kansallismanttisen ajattelutavan mukaisesti valtio nähtiin organisaationa kehittyvänä kokonaisuutena. Tämän ajattelutavan vastainen valtio-oppi vetosi tieteen kehitykseen ja korostaen kahta seikkaa.

Ensiksikin se korosti käsitteiden funktionalisuutta. Tieteelliset käsitteet ovat empiirisen todellisuuden selittämistä varten ja niiden avulla on sanottava jotain konkreettisesta todellisuudesta. Tästä näkökulmasta käsitteet kuten "orgaaninen yhteisö" tai "kansanhenki" ovat todellisuutta mystifioivia kuvia vailla mitään empiiristä sisältöä (Jellinek: *mystische Wesensheiten*). Niillä ei ole paikka tieteessä, mutta politiikassa Jellinekin mukaan ne esiintyvät säännöllisin väliajoin poliittisen vaikutuksen välineinä (kiihoitettaessa kansanjoukkoja). Kuten nyt voidaan todeta, tässä käsitteiden funktionalistamisessa on idullaan se tieteellinen ajattelutapa, jota sittemmin on kutsuttu loogiseksi empirismiksi.

Toinen vaikuttava tuon ajan teoreettinen virtaus oli ns. uskantilainen ajattelutapa. Tämän mukaan erilaisissa tieteissä ja ajattelun muodoissa on yleensä joku perustavanlaatuinen lähtökohta-ajatus, jota ei enää voida johtaa mistään muusta. Tämän mukaan esimerkiksi valtio-oppi on ajattelutapana jotakin omintakeista (eräs ajattelun muoto), jota ei voida palauttaa mihinkään muihin yhteiskuntatieteisiin. Valtio-opin peruskäsitteeksi määriteltiin yleensä käsite "politiikka", ja koko oppijärjestelmä rakennettiin tämän varaan samalla tavalla kuin Eukliden geometria perustuu aksiomiin. Tästä ajattelutavasta seurasi yhteiskuntatieteissä (ja

laajemminkin) vaatimus ns. tieteen "puhtaudesta". Se tarkoitti kunkin tieteenalan puhdistamista pois vaikutteista, jotka eivät olleet relevantteja kyseisen tieteen perspektiivistä. Oli kehitettävä puhdasta oikeustiedettä, puhdasta valtio-oppia, puhdasta taloustiedettä jne. Yhteiskuntatieteiden alueella tämä merkitsi vielä sitä, että kukin tiede pyrki konstruoimaan koko yhteiskunnan omasta näkökulmastaan. Sen vuoksi eri tieteenalat ajautuivat periaatteessa sovittamattomaan ristiriitaan toistensa kanssa. Tätä kirjoittaessani tulee sitä paitsi mieleeni, että poliittisten aatteiden puolella oli analoogisesti samanlainen puhtauden vaatimus. Oli konservatiivinen, liberaalinen, marxilainen jne. katso-mustapa, joiden lähtökohdat olivat erilaisia. Niitä ei katsottu voitavan palauttaa tosiinsa, mikä merkitsee, että mielekäs keskustelu niiden välillä ei pohjimmiltaan ollut mahdollinen. Tämä ajattelutapa on elänyt aina 1970-luvulle saakka. Sotien jälkeen tätä ajattelutapaa vain perusteltiin sanomalla, että arvostukset ovat periaatteessa yhteismitattomia.

Tällainen oli se yhteiskunnallinen ja teoreettinen ympäristö, jossa Carl Schmitt kirjoitti teoksensa *Politische Theologie*, joka siis ilmestyi ensimmäisen kerran 1922.

Mitä Poliittinen teologia yrittää sanoa ?

Poliittinen teologia on teos, jonka tarkoituksena on perustella politiikan ja samalla politiikan teorian omalaatuisuus, siis se, että politiikkaa ei voida palauttaa mihinkään muuhun yhteiskunnan osa-alueeseen. Edelleen Schmittin pyrkimys oli osoittaa, miten poliittisesta näkökulmasta voidaan viime kädessä selittää koko yhteiskunnan elämä. Muut näkökulmat olivat tämän mukaan poliittiselle näkökulmalle alisteisia. Näitä muita näkökulmia olivat Schmittin mielessä nimenomaan juridinen näkökulma, jonka vastaavan kokonaisvaltaisen selityksen Hans Kelsen tarjosi nimenomaan kirjassaan *Der soziologische und juristische Staatsbegriff*. Tämä teos on myös vuodelta 1922. Yhtä hyvin alistettavana näkökulmana olisi kuitenkin voinut olla taloudellinen ja taloustieteellinen näkökulma 1990-luvulla, joka pyrkii markkina-analyysin perusteella selittämään yhteiskunnan kaikki asiat seksuaalisista suhteista valtioon.

Teologia on aina ollut yritystä selittää maa-

ilma kokonaisvaltaisesti. Siinä modernissa maailmassa, jossa Schmitt eli ja jossa mekin vielä elämme, on Jumala pantu pitkälti viralta. Tässä sekularisoituneessa yhteiskunnassa valtiopille ominaisesta näkökulmasta suvereeni valta on tullut Jumalan paikalle. Poliittinen yhteiskunnan kokonaisvaltainen ymmärtäminen on sen näkemistä suvereenin vallan luomana ja ylläpitämänä kokonaisuutena. Se on modernin maailman teologia. Omissa kuvauksissaan poliittinen selitys sitä paitsi kantaa mukanaan perinteisen teologian ongelmia kuten myöhemmin tulee esille. Tässä mielessä on ymmärrettävissä nyt käsiteltävänä olevan teoksen nimi.

Poliittisen teologian sisällöstä

Kirjassa on neljä lukua, jotka rakentuvat erittäin kokonaisvaltaisesti kahden käsitteen ympärille. Ensimmäisessä luvussa määritellään avainkäsite suvereenius. Toisessa luvussa tarkastellaan yksilöllisten ratkaisujen (*Entscheidung*) asemaa järjestäytyneen yhteiskunnan (oikeusvaltion) järjestelmässä. Kolmannessa luvussa Scmitt osoittaa, kuinka hänen näkökulmansa ja normaalijuridiikan (Kelsen) näkökulmien välinen ero on analoginen teologian keskeisen ongelman kanssa, jonka kohteena on Jumalan läsnäolon tapa luomakunnassa. Neljännessä luvussa Schmitt demonstroi ajatuksiaan kuvaamalla restauraationajan ajattelijoiden (De Maistre, Bonald ja Cortés) käsityksiä yhteiskunnasta vastakohtana anarkistien (mm. Bakunin ja Proudhon) ajatuksille.

1. luku: Suvereeniuuden määritelmä

Luku alkaa varsin ytimekkäästi seuraavalla määritelmällä: "Suvereeni on se, joka määrää poikkeustilasta."

Koko luku on tämän lauseen selitystä. Sen ymmärtämiseksi on jälleen syytä tuoda esiin keskusteluyhteys, jossa se on lausuttu.

Jellinekin *Yleisessä valtio-opissa* vuodelta 1906 edustetaan ns. kahden puolen oppia suhteessa valtioon (*Zwei-Seiten Lehre*). Sen mukaan valtio faktisena ilmiönä (*die Soziallehre des Staates*) on, kun valtion määreet riisutaan pois kaikista mystisistä "substanssikäsitteistä", vallankäytön areena.

Kaikki puheet orgaanisesta ihmisyyhteisöstä

(Tönniesin *Gemeinschaft*) torjutaan epätieteellisenä puheena. Toiselta puolen tämä valtavalta (*Machtstaat*) ilmenee järjestelmällisenä vallankäyttönä. Tämä järjestelmällisyys toteutetaan juridisten normien avulla. Valtio vallankäytön järjestelmänä on Jellinekin mukaan juridiikan tutkimuksen kohde.

Hans Kelsen nimenomaan teoksessaan *Der Soziologische und Juristische Staatsbegriff* otti edelleen käsiteltäväkseen tämän Jellinekin teoksen jälkimmäisen puolen samalla laventamisen (absolutisoiden) siihen kuuluvan näkökulman. Hänen mukaansa jokainen järjestäytyne yhteisö on oikeusyhteisö. Tämä tarkoittaa sitä, että valtaa stabilisoitaessa on asiallisesti välttämätöntä käyttää oikeudellisten käsitteiden järjestelmää, jos yleensä aiotaan saada järjestystä. Tätä varten oikeustieteen tehtävänä on kuvata, mikä on oikeusjärjestyksen yleispätevä puhdas muoto, joka toteutuu kaikissa järjestäytyneissä yhteiskunnissa. Huomattakoon, että oikeus käsitetään nyt muotona. Sen sisällön täyttää poliittinen vallankäyttö. Tämä oikeudellinen ajattelutapa Kelsenin terminologiassa on puhdasta oikeusoppia.

Tämän mukaan järjestetyssä valtiossa (oikeusvaltiossa) myös poliittinen vallankäyttö on oikeudellisen järjestelmän alainen. Valta tällaisessa valtiossa ei kuulu kenelläkään henkilölle eikä yleensä millekään valtainstituutiolle yksin, vaan valta on jakaantunut oikeudellisen järjestelmän edellyttämällä tavalla. Oikeus on siis ottanut yliotteen koko valtiosta. Suvereeni valta, joka uuden ajan alun yhteiskunnissa kuului viime kädessä jollekin henkilölle tai henkilöille, lakkaa olemasta tällä tavalla. Suvereenius kuuluu tälle järjestelmälle kokonaisuutena. Täten valtio samaistuu oikeusjärjestykseensä ja suvereeni valta on tämän järjestyksen mukaisena valtaa. Eli kuten Kelsen toteaaakin yllämainitun teoksensa loppusivuilla *Jeder Staat ist Rechtsstaat und jeder Staatslehre ist Staatsrechtslehre*. Poliitiikka, kuten yhteiskunta yleensä, on alistettu tässä oikeudelliselle katsojastavalle.

Tähän nähden Schmitt toteaa viitaten F. J. Stahlin käsityksiin, että tämä asioiden tila vastaa kolmannen säädyn porvariston ajatuksia (s.108-109). Toisaalta mainittu säätö vastusti monarkin yksinvaltaa mielivaltaana, toisaalta se pelkäsi radikaalia demokratiaa sellaisena kuin

se esiintyi esim. Ranskan vallankumouksessa. Johdonmukaista on pyrkiä tilanteeseen, jossa suvereeni valta ei kuulu kummallekaan, vaan itse järjestelmälle. Näinhän asia on kaikissa demokraattisissa maissa järjestetty. Perustuslaeissa tosin sanotaan, että valtiovalta kuuluu kansalle, mutta selitys on aina, että valta kuuluu kansalle sillä tavalla kuin perustuslaki ja muut lait säättävät. Huomattakoon vielä, että erittäin harvoin valtiosäännöllinen järjestys on syntynyt konkreettisella tavalla "kansan tahdosta" demokraattisesti.

Schmittin tavoitteena oli osoittaa, että yhteiskunnan perusta on politiikka eikä sitä voida yllä kuvatulla tavalla alistaa oikeusjärjestykselle. Oikeusjärjestys ei Schmittin ajattelun mukaan kannata poliittista päätöksentekoa vaan päinvastoin. Osoittaakseen tämän oli määriteltävä käsitys, josta käsin yhteiskunta voidaan kuvata toisin. Tämän käsitystavan Schmitt löytää helposti uuden ajan alun valtioteorioista. Nimenomaan Bodin ja Hobbes ovat Schmittin ajattelun taustalla kuten jo *Poliittisen teologian* viitteistekin käy ilmi.

Keskeinen käsite on tällöin poikkeustila (*Ausnahmezustand*). Sillä tarkoitetaan tilaa, jolloin yhteiskunta on niin sekaisin, että valtiosääntö ja oikeusjärjestys yleensä ei toimi. Kysymys on, mitä kyseisessä tilanteessa on tehtävä. Huomattakoon, että kysymys ei ollut silloin puhtaan akateeminen, vaan oleellinen osa Weimarin tasavallan todellisuutta. Tämän päivän näkökulmasta voidaan vastaavasti viitata Venäjän todellisuuteen. Schmittin ajatus yleensä on, että normaalitila historian kuluessa jatkuvasti on muuttunut kriisiksi (poikkeustilaksi) ja että näin tulee jatkossakin olemaan.

Tässä tilassa tulee kaikella konkreettisuudella ilmi, että valtiota ei voida samaistaa oikeusjärjestykseensä, vaan asia on teoreettisesti ymmärrettävä niin, että viimekätinen suvereeni valta missä valtiossa tahansa on oman oikeusjärjestyksensä ylä- ja ulkopuolella. Se oikeusvaltiollinen ajatus, jota mm. Kelsen edusti, ja joka hieman muunnetussa muodossa on nykyisinkin vallitseva ajattelutapa, on konkreettisessa todellisuudessa yksipuolinen ja siinä mielessä väärä. Tämän seikan osoittaminen on nyt tarkasteltavana olevan luvun tehtävä. Siinä ei sen sijaan vastata kysymykseen, mikä on

tai voisi olla tai minkä pitäisi olla tämän suvereenin vallan kantaja. Siihen nähden voi olla periaatteessa kahdenlaisia vastauksia. Suvereeni valta lankeaa joillekin yksilöille tai se kuuluu "esioikeudelliselle" primitiiviselle yhteisölle (*Gemeinschaft*), joka pystyy toimimaan järjestäytyneesti oman virallisen järjestyksensä halvaantuessakin.

2. luku: Suvereeniuuden ongelma oikeusmuodon ja päätöksenteon ongelmana

Tässä luvussa Schmitt jatkaa edelleen politiikan ja juridiikan (modernin juridiikan käsitteen kelseniläisessä mielessä) välisen asetelman selvittelyä. Tarkastelun kohteena on oikeusvaltion toiminta normaalioloissa. Puhtaan oikeudellisessa ajattelutavassa päätöksenteko seuraa aukottomasti siitä normista tai niistä normeista, jotka ovat päätöksenteon perustana. Päätöksenteko on tässä mielessä epäpersoonallista. Ei ole merkitystä, kuka konkreettisesti päätöksiä tekee. Tämä ajatushan on juuri ns. oikeusvaltiolle ominaista. (Samanlaisissa tapauksissa on tuomittava samalla tavalla.) Schmitt korostaa kuitenkin persoonallisen elementin merkitystä. Päätökset eivät seuraa yleisistä normeista, vaan niissä on aina itsenäinen päätöksenteon elementti (siis persoonallinen valtaelementti). Tämä tarkoittaa muun muassa, että päätöksen sisältö on riippuvainen siitä, kuka sen tekee. Näin ollen se voi olla samanlaisissa tapauksissa erilainen.

Tämä asia on mielestäni aika ilmeinen ja yleisesti hyväksyttävissä silloin, kun on kysymys ratkaistuista, jotka mielletään harkintavalttaa sisältäviksi kuten esimerkiksi parlamentin päätökset. Perustuslaista ei seuraa parlamentin päätökset. Perustuslaista ei seuraa parlamentin lainsäädäntötyön sisältöä, joskin siinä on eräitä rajoitteita (mm. perusoikeusluettelo). Sen sijaan persoonaan sidottua päätöksentekoa korostava näkökulma sellaisten ratkaisujen osalta, joita pidämme oikeudellisina (tuomioistuinratkaisut ym.) on vallitsevan, oikeusvarmuutta korostavan, käsitystavan mukaan mahdotonta hyväksyä, koska se on juuri Kelsenin määrittelemän, pitkälti vieläkin hyväksytyyn oikeusvaltioajatuksen vastainen. Schmittin käsitys merkitsee nimittäin, että myös mainituissa ns. oikeudellisissa ratkaisuissa henkilökohtainen valtaelementti on aina mukana.

Oikeudellisessa elämässä on siten abstraktin normiston ohella soveltamiskäytäntö, joka ei Schmittin mukaan selity vain näistä normeista käsin. Juridinen tutkimus on kyllä myöhemmin sotien jälkeen myöntänyt näin olevan. Johtopäätös on tästä ollut, että on pyritty luomaan lisää normeja juridista päätöksentekoa varten. Abstrakteina normeina ne eivät kuitenkaan ole vastaus Schmittin näkemykseen, että abstrakteista normeista ei seuraa konkreettisen ratkaisun sisältö, vaan sen tekevät ne henkilöt, jotka edustavat yhteiskunnassa ns. juridista auktoriteettia (siis henkilöt, joilla on virkamiesasema). Poliittinen vallankäyttö on näin latentisti mukana myös yhteiskunnan juridisoimassa epäpersoonallisessa maailmassa. Tämä auktoriteetti (enemmän kuin abstrakti laki) on järjestyksen perustana. Toisin sanoen normaalioloissakin valta kannattaa oikeusjärjestystä eikä päinvastoin.

Tätä näkökulmaa nyky-yhteiskunta korostaa oikeusvaltiollisuuttaan (periaatetta *rule of law*) ei voi hyväksyä. Kaikkein vähiten sen lakimiesluokka.

Luku 3: Poliittinen teologia

Tässä luvussa Schmitt pyrkii osoittamaan, miten luvuissa 1-2 sanottu toistaa itse asiassa uuden ajan teologian peruskysymystä Jumalan läsnäolosta maailmassa. Sekularisoituneessa yhteisössä Jumalan paikan on valloittanut suvereeni valta.

Perinteinen teologinen ajattelu uudella ajalla on korostanut Jumalan aktiivista läsnäoloa luomassaan maailmassa. Tämä ilmenee ns. ihmeissä. Tämän idean Schmitt myöntää avoimesti saaneensa Kelseniltä (s. 87). Kelsenillä puolestaan tätä koskeva esitys sisältyy edellä jo mainittuun teokseen *Der soziologische und juristische Staatsbegriff*. Ihme teologiassa merkitsee Jumalan aktiivista puuttumista luomakuntaan rikkoen sen normaalisäännöllisyyden. Jumala on tässä mielessä todellisuudessa vaikuttava ja ohjaava voima. Tämän kanssa vastakkainen teologinen ajattelutapa taas ilmenee valistusajan teismissä, jonka mukaan Jumala on asettanut maailman tiettyjen lakien mukaiseen liikkeeseen. Hän ei enää tämän jälkeen aktiivisesti osallistu maailman menoon. Jumala samaistuu näin luomaansa järjestykseen.

Oikeuspositivismi siinä merkityksessä kuin Kelsen sitä edusti pyrkii analogisesti poistamaan järjestyksestä riippumattoman järjestyksen luojan ja ylläpitäjän. Se samaistaa tässä mielessä voimassa olevan oikeusjärjestyksen ja suvereenin vallan. Suvereeni valta on kyseisen järjestyksen edellyttämää valtaa. Tämän perusteena on, analogisesti ihmeiden katoamisen kanssa teologiassa, järjestyksen perustavanlaatuisen murtumisen mahdollisuuden kieltäminen. Se on ollut ja se on edelleenkin normaalijuridisen näkökulman oleellinen ominaisuus. Tämä merkitsee, että poikkeustiloja (*Ausnahmesustände*) ei ajatella eikä saa ajatella, jos aikoo kuulua Max Weberin ihannoimaan "juristiaristokratiaan".

Schmittin kehittelemässä poliittisen perspektiivissä taas tämä järjestyksen murtuma eli poikkeustila on ajattelun painopisteessä. On täysin luonnollista, että tällaisissa tilanteissa valta ja vallankäytön edellyttämä konkreettinen päätös ovat keskeisiä. Normaali järjestys koetaan enemmän tai vähemmän hauraaksi ja suurelta osin vielä näennäiseksi todellisen vallankäytön peittäväksi ajattelukaavaksi.

Muutamia loppumietteitä

Edellä olevan esittelyn lopuksi haluaisin omalla käsitykselläni esittää kaksi Schmittin kirjan lukemisen kannalta oleellista tekijää:

1. Carl Schmittiä koskeva keskustelu on koko toisen maailmansodan jälkeisen ajan kärsinyt siitä, että hänen tuotantonsa on nähty keskeisesti kansallissosialismiin liittyneenä ja siis hylättävänä. Edellä olen kuitenkin yrittänyt osoittaa, että Carl Schmittin koko ajattelu, sellaisena kuin se esiintyy *Poliittisessa teologiassa*, perustuu Euroopan yhteiselle ajattelulle, jossa mm. ranskalaisilla ja englantilaisilla klassikoilla on vähintään yhtä tärkeä merkitys kuin saksalaisella perinteellä. Se mikä Schmittin teoksessa on todella erinomaista, voitaisiin ilmaista toteamalla, että teoksessa ajatellaan läpi eurooppalaisen yhteiskunta-ajattelun perinne ja tila tämän vuosisadan alussa. On mielestäni epätarkoituksenmukaista kysellä, mitä mieltä Carl Schmitt itse oli jostain käytännön politiikan kysymyksestä. Luulisin nimittäin, että Carl Schmitt ei ollut ehdottoman varma mistään tällä tasolla. Hänen

teoksissaan käsitteellistetään itse modernia aikaa sen kaikessa ristiriitaisuudessa. Tästä katsannosta Poliittinen Teologia muistuttaa Olavi Paavolaisen *Nykyaikaa etsimässä* -teosta 20-luvun lopulta.

2. Aika, jota nyt elämme, kantaa edelleen historian perinnettä mukanaan. Toisen maailmansodan jälkeinen epookki on ollut Länsi-Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa relatiivisesti ottaen rauhallista normaaliaikaa. Se on tuudittanut meidät kaikki uskoon normaaliuden pysyvyydestä. Kansainvälistä ja kansallista järjestelmää on rakennettu optimistisesti markkinatalouden, poliittisen demokratian ja oikeusvaltiollisuuden (*rule of law*) varaan. Reaalisosialismin luhistuttua asiat ovat alkaneet kuitenkin näyttäytyä toisessa valossa. OECD-alueella kuvittelemamme kansainvälisen markkinatalouden harmoninen järjestys on alkanut murtua. Murtumispisteenä ei ole nyt politiikan perinteinen sektori, vaan kansainvälistyvä pääomien vapaan liikkuvuuden järjestelmä, joka tänä päivänä vaikuttaa erittäin lyhyellä aikajänteellä kaikkialle. Venäjän sekava tilanne pahentaa yleiskuvaa Euroopan osalta vielä oleellisesti. Kummallakaan mainituilla areenoilla nimittäin markkinatalouden logiikka (itseohjautuva järjestelmä) ja siihen liittyvä oikeudellinen sääntely ei toimi. Päinvastoin tähän logiikkaan luottaminen on vain pahentanut tilannetta. Sekä Venäjä että kansainvälinen markkinatalousjärjestelmä ovat joutumassa poikkeustilaan. Carl Schmittin teoksilla voi tämän vuoksi olla vielä yllättävän suurta kysyntää.